

A lăsa în *off-side* istoria

Cel ce ar fi dispus să mediteze asupra jocului, a jocului în general, ca raport cu lumea, are oricând la dispoziție considerațiile filosofice – mai «obscure» sau mai limpezi – ale lui Heraclit, Schelling, Hegel, Nietzsche și Eugen Fink; acesta din urmă consacrand o întreagă carte (*Spiel als Weltsymbol*, 1960) jocului «ca simbol al lumii», ca «metaforă cosmică». Intenția mea nu este, acum, de a mă opri asupra tezei sale, teză care ar putea fi rezumată în propoziția «raportul jocului cu totalitatea existenței trebuie imaginat ca un *joc fără jucător*». «În joc – susține filosoful german – omul „se transcende” pe sine însuși, își depășește determinațiile cu care s-a înconjurat și în care „s-a realizat”, el face așa-zicând revocabile deciziile irevocabile ale libertății sale, sare dincolo de sine însuși, plonjează în adâncul vital al posibilităților sale originare; lăsând în urma sa tot ceea ce este situație fixă, el este capabil în orice clipă să reînceapă, și să arunce în spatele său povara istoriei sale» (p. 228).

Voi reține, încercând s-o dezvolt, această ultimă idee – a desprinderii, prin joc, de povara Istoriei.

Niciodată, ca în acest secol care e pe cale de a se încheia, omul – nu numai europeanul – n-a simțit mai puternic *greul* Istoriei, care apasă – ca noblețe teribilă și ca blestem inconvertibil – pe umerii săi. Angajat, uneori de bună voie și plin de un indiscernabil elan aproape sinucigaș, ca agent al ei, și asumându-și adesea rolul de a o împinge mereu înainte, spre un țel totuși necunoscut –, omul secolului nostru s-a întâlnit cu câteva adevărate *demonii* ale ei, care au lăsat urme cumplite asupra omenirii, fie că ne gândim la individul uman,

fie că avem în vedere destinul unor popoare. Vorba, atât de copleșitoare, sub aspectul ei aproape banal, că «bietul om stă sub cârja vremii», n-a fost niciodată mai adevărată decât în zilele noastre.

Și totuși, în acest secol în care Istoria s-a afirmat îndeosebi ca teroare și oroare, lumea a asistat la o extraordinară dezvoltare a tuturor sporturilor – aceste manifestări ale vitalității individuale și colective, în care – așa cum spune filosoful – «omul se transcende pe sine însuși», și – adaug eu – își transcende propria Istorie. Mai precis: i se sustrage, într-un spațiu fictiv și într-o durată reglementată de el însuși, anulând prin simple exerciții fizice opresiunea evenimentelor imediate și amenințarea noroasă a unui trecut pe care l-a primit ca zestre teribilă. Ce înseamnă, oare, spiritul olimpic – magnetul care atrage mii de atleți, care se întrec pe stadioane, și milioane de spectatori, care asistă și participă sentimental la efortul lor – dacă nu o sfidare la adresa granițelor statale, care-i despart acasă la ei, și a regimurilor politice care le condiționează existența? Oricât ar reprezenta țara și poporul său, și oricât i s-ar intona imnul național, un sportiv se prezintă, în arenă sau pe pistele de întrecere, despuiat de întreg trecutul său istoric, desprins de toate determinările rasei și poporului din care face parte, înzestrat cu doar propriile sale calități fizice și psihice, ca un pur reprezentant al unei umanități dornică să-și depășească propriile limite. Nu tot așa se prezentau la Olympia atleții eleni, sosiți din diverse cetăți care, mai ieri, se războiseră între ele? Și ce înseamnă întrecerea sa, în care își angajează puterea, voința și rezistența, în numele națiunii sale, și în fața altor con-

curenți aparținând altor neamuri, dacă nu o înfrățire de moment între popoare, pe de-asupra a tot ceea ce Istoria a aruncat între ele ca foc și sabie ? În spațiul limitat al unui teren sportiv, și în timpul reglementat al unei întreceri, încape o omenire diversă și plină de elan care, vai!, nu încăpea într-un așa-numit «spațiu vital» propriu, și care arunca în luptă fratricidă toate armele pe care i le punea la dispoziție, ca mituri – uneori sângeroase –, timpul istoriilor și legendelor naționale.

Dacă aș vrea să folosesc un termen specific fotbalului – sportul pe care îl omagiază în aceste pagini revista *Secolul 20* – aș zice că, ori de câte ori se desfășoară un spectacol sportiv internațional, oamenii care-l practică și, deopotrivă, cei ce-l privesc, «lasă în *off side*» Istoria: o fac inofensivă, îndemnând-o să-și reia de la început, poate cu alte metode și cu altă finalitate, «jocul» ei implacabil. Nu este, astfel, jocul sportiv expresia unui raport *sui generis* al omului cu Istoria ? Nu forțează el Destinul, «scriind» un fel de altă Istorie, pe de-asupra (și chiar împotriva) celei dintâi ?

În spațiul limitat al unui teren sportiv și în timpul mărginit al disputării unei întreceri, jucătorii devin reprezentanții unei unice și aceleiași omeniri care se reintegrează propriei sale copilării: care accede – cum ar zice Nietzsche – la o «înțelepciune de pasăre», exaltându-și bucuriile vitale, dansul, râsul și zborul. Învingătorii și învinșii unui joc sportiv nu mai sunt învingătorii și învinșii unui război, ai Istoriei, adică – în mod inevitabil – călăi și victime. Nu degeaba se

spune că ultimul maratonist, care intră pe stadion făcând un ultim efort, după ce a alergat peste 40 de km, este și el învingător...

Cioran scrie undeva că, vai!, cartea de căpătâi a lui Lenin și Hitler era *Vom Kriege* – acea inumană evanghelie a războiului – a lui Clausewitz. În ce mă privește, mi-ar plăcea să cred că, înainte de a participa la un concurs athletic sau la disputarea unei partide, orice sportiv frunzărește, măcar pentru câteva clipe, *Așa grăit-a Zarathustra*. Evenimentele ca «tumori ale Timpului», istoria care se reduce «la o clasificare a polițiilor», la panorama «concepțiilor pe care oamenii și le-au făcut despre jandarm de-a lungul secolelor», permanența acestei istorii, care se explică doar prin faptul că «*ora crimei*» nu sună în același timp pentru toate popoarele» – toate aceste grozăvii care – în viziunea amintitului gânditor român – constituie «vertijul Istoriei», sunt date la o parte de către Nietzsche, sunt «lăsate afară din joc»: omul e restituit purității sale virile elementare, reinserat în fluxul vitalității, invitat să se autodepășească. Un fel de aer ecologic respiră în paginile acestei cărți, asemeni adierii care agită steagurile unei olimpiade; un fel de seninătate tragică, în care se întrețes două mari experiențe, în care se realizează reconcilierea între Apollo și Dionysos: «Dionysos conferă apariției (apolinice) semnificația cea mai profundă. Și totuși, această apariție este negată, și negată cu plăcere... În chiar nimicirea aparenței celei mai frumoase, fericirea dionisiacă își atinge culmea».

